

RECEPCIÓ DE VERDAGUER EN ELS PAÏSOS TXECS

Marek RÍHA

Jacint Verdaguer i la cultura txeca. Tot i que aquesta connexió pot sonar gairebé paradoxal, afinant més la vista, se'ns ofereix un món fascinant d'interrelacions i influències.

Abans de tot, no és, aquest, de cap de les maneres, un fenomen accidental. En realitat, hi ha hagut molts paral·lismes entre les nostres cultures, un d'ells entre la Renaixença catalana i el mateix moviment a Bohèmia que, començant per una reivindicació de la llengua, fa revivre, a poc a poc, la producció literària, que aconsegueix recuperar-se en els anys 70 i 80 del segle XIX, tant en el cas de la literatura txeca com en la catalana, i assolir el nivell dels seus veïns més afortunats.

En aquest període culminant (que va de bracet amb les primeres ambicions polítiques nacionals pronunciades), la literatura txeca és dominada per la generació de la revista *Lumír*, uns escriptors cosmopolites que intentaven adaptar al txec tots els fruits de la literatura universal, tant en formes com en traduccions. Un dels personatges encapçaladors de la generació de *Lumír*, i potser el més eminent, fou el poeta i traductor Jaroslav Vrchlický (Louny 1853 - Praga 1912), el qual, a part de la seva poesia que, en algunes de les seves millors mostres, pertany al cànon de la poesia txeca fins a l'actualitat, decidí traduir tot allò important «que ens mancava». D'aquesta manera, va traduir obres bàsiques de Dant, Tasso, Petrarca, V. Hugo, Goethe,¹ Calderón, Camoes, etc., i també féu la traducció integral de *L'Atlàntida* de J. Verdaguer, sortida el 1891 sota el títol *Atlantis* com el primer llibre català traduït al txec.² Ens sembla que no és precisament fàcil llegir aquesta obra verdagueriana des del començament fins a l'última estrofa: Vrchlický l'escriu en rima, en un txec ric, ornamental, modernista, cosa que confirma el fet que Verdaguer, més que res, va ser un artista de la paraula de primer ordre.

Vrchlický es concentrà, primerament, en les literatures romàniques, a causa de la seva estada d'un any a Itàlia, fet que transformà radicalment la seva sensibilitat artística, com havia passat a tants artistes del nord dels Alps des del temps de Goethe. Verdaguer i la nova literatura catalana foren recomanats a Vrchlický pel poeta sici-

1. La culminació de la renaixença literària txeca en Vrchlický és ben evident amb l'anècdota del seu traductor a l'alemany, el comte Boos-Waldeck. Ell, passejant per Viena un dia, va veure en un aparador la traducció de *Faust* feta per Vrchlický. Va comprar-la, per tal d'entretenir-se i burlar-se de la impotència de la llengua txeca. Després de llegir-la, va convertir-se en el traductor de Vrchlický, l'estampa del qual va tenir al seu estudi, junt amb la de Crist i de Mozart (cit. la biografia de V. TICHÝ, *Jaroslav Vrchlický - život*. Praga: Vojtech Hrách, 1941).

2. Jacinto VERDAGUER, *Atlantis*. Praga: Jaroslav Pospíšil, 1891.

lià i partidari de V. Hugo, Tomasso Canizzaro (1838-1912), el qual li envià un diccionari català. En el pròleg a la traducció txeca de *L'Atlàntida*, Vrchlický inclou una carta seva a Canizzaro, on diu: «No va acontentar-se a haver-me mostrat una mina d'or: em va donar eines per excavar-la.»

En aquest mateix temps, Vrchlický també s'inspirà en la renascuda literatura provençal, a causa del seu interès en els trobadors i tot allò que estigués relacionat amb Petrarca. La seva antologia de traduccions de poesia universal *Visitant els poetes* (1891, *Hostem u básniku* en txec) inclou peces de Mistral i Aubanel. Juntament amb la traducció de *L'Atlàntida*, el llibre fou enviat al congrés dels felibres a Provença el mateix any.

L'envergadura de Vrchlický obrí pas al treball d'una bona part dels seus successors i alumnes directes. El nom d'un d'ells, Sigismund Bouška (Příbram 1867 - Náchod 1942), adquirí un relleu particular en el camp de la catalanística txeca. Aquest jove benedictí amb ambicions literàries i filològiques, nascut en una casa humil de Příbram, fora de Praga, contactà amb Vrchlický poc després de començar a estudiar teologia a Praga i, més tard, seguí, com a estudiant irregular, els cursos de literatura comparada que Vrchlický ofería a la Universitat Carolina (a propòsit, Vrchlický fou el primer a oferir cursos de literatura catalana a la universitat, concretament durant l'any acadèmic 1901-1902). Vrchlický s'adonà del seu talent: algú podria ser capaç d'assumir sistemàticament la feina d'ocupar-se dels estudis occitans i catalans i alleugerir, així, el mestre. «Això ja sobrepassa les meves forces, jo només he pogut tocar el que demana quasi la vida entera i, a més, aquesta tasca harmonitza bé amb la vostra professió», va dir³ al seu alumne, prestant-li diccionaris i gramàtiques de català i occità i recomanant-li que traduís Mistral i Verdager.

Així doncs, S. Bouška es dedicà, primerament, a les traduccions i articles sobre la literatura occitana, fent versions txeques de les poesies de Roumanille, Aubanel i Mistral,⁴ però, ben aviat, es reorientà definitivament cap a la literatura catalana. El poema de Víctor Balaguer *A la Provença* (revista *Obzor*, 1891) representa la seva primera traducció del català. No obstant això, el fet més crucial perquè els estudis catalans esdevinguessin, per a ell, una autèntica passió fou l'entaulament de correspondència amb Verdager.

La correspondència abraça el període que s'estén des del 1892 fins al 1896, concretament de la Pasqua del 1892 fins a la Pasqua del 1896. Vint-i-quatre⁵ d'aquestes cartes es troben preservades a l'Arxiu Literari Nacional de Praga, indret on tinguérem oportunitat de trobar-les i examinar-les mentre elaboràvem la tesi de llicenciatura.

3. Cit. en la monografia sobre Bouška de Vilém BITNAR, *Sigismund Bouška*, Praga: Universum, 1932, p. 11.

4. La seva traducció integral de *Mirèio* aparegué, però, tan tard com l'any 1916, a causa del perfeccionisme de Bouška.

5. Durant les nostres investigacions, el fons de Sigismund Bouška a l'Arxiu Literari Nacional comptava amb 19 (o 18 i una còpia) cartes manuscrites de Verdager. Acabat el V Col·loqui sobre Verdager (2002), l'Arxiu ens va inesperadament informar sobre noves adquisicions a l'arxiu Bouška d'una persona privada. El material nou contenia 6 cartes de Verdager, els fragments de les quals coneixiem d'un article de Bouška titulat *El poeta màrtir*, però que s'havien considerat perdudes.

Aquestes cartes⁶ no es troben incloses a l'*Epistolari de Jacint Verdaguer*, editat per J. M. Casacuberta (ni dins el volum VIII ni el IX, que cobreixen els anys 1892-4 i 1894-6, respectivament) a l'editorial Barcino (Barcelona, 1984 i 1986), així com tampoc no s'hi mencionen les respostes de Bouška, les quals ignorem si s'han preservat.

La importància d'aquesta correspondència i relació podria ser resumida en els següents punts:

1. Bouška consolidà, de manera definitiva, els seus estudis catalans i verdaguerians. Verdaguer l'aconsellà sobre quins dels seus llibres preferia i, segons aquestes directrius, Bouška conformà la selecció de textos a traduir.

2. La correspondència inclou dos poemes originals de Verdaguer i una traducció seva d'un poema de Bouška a la Santa Verge de Ripoll, inclosa en *Corona poética a nostra senyora Santa Maria de Ripoll* (Vich, 1895).

3. Les cartes reflecteixen una etapa molt important de la vida de Verdaguer: la del seu conflicte amb l'«establishment» eclesiàstic, el seu confinament al santuari de la Gleba i la seva fugida d'aquest lloc.

4. La relació amb Verdaguer provocà, com a efecte, l'establiment del moviment artístic i literari «La Moderna Catòlica», encapçalat per Bouška mateix, fet reconegut com a molt important en l'actualitat, el qual produí, en la seva segona generació, mitjançant autors directament o indirectament lligats o influïts, alguns dels escriptors més rellevants de la literatura txeca del segle XX.

5. La relació amb Verdaguer féu que Bouška conegués la personalitat de Ramon Llull i, alhora, introduís, per primera vegada, el Llull autèntic a Bohèmia, en forma d'estudis sobre ell i traduccions del gran mallorquí.

Ad 1) Els estudis catalans de Bouška. A causa de l'admiració per Verdaguer i de la seva diligència, inicialment Bouška publicà en la revista *Hlídká literární* (*Gasetta Literària*), durant els anys 1894-5, un extens estudi, d'un centenar de pàgines, anomenat *Jacint Verdaguer i la seva importància en la literatura catalana*.⁷ De fet, es tracta d'una regular història de la literatura catalana i, curiosament, la primera en txec i, des d'aleshores, la més llarga fins avui dia. Bouška analitza el desenvolupament de la literatura catalana des dels seus orígens, tot explicant extensament la Renaixença (inclou la traducció del poema *Lo Gayter de Llobregat* de Rubió i Ors, etc.) fins a Verdaguer, les obres del qual comenta amb tot tipus de minuciositats, co-

6. Posteriorment, vam trobar un esment sobre la sèrie original d'aquestes cartes. Es tracta d'un article de Zdeněk HAMPEJS (*Cartes desconegudes de Jacint Verdaguer*, dins *Philologica Pragensia*, any V, 1962, p. 112-113), que dona una informació breu i fora del context sobre l'existència de les cartes, aleshores encara posseïdes per l'antiga secretària de Bouška, M. Hanusová. Aquest article és esmentat a l'*Epistolari de Jacint Verdaguer*, nota 1 dels editors a la carta 1046, que accepta l'opinió de Hampejs sobre el seu valor, «la major part estan relacionades amb problemes de traducció i esclariments del text que el P. sol·licitava». (cortesia de Manuel Casanoves, CMF). Pel altra part, Zdeněk Hampejs de la Universitat Carolina va explorar amb més èxit l'arxiu d'Antonín Pikhart a l'Arxiu Nacional de Praga i publicà també dues cartes que Àngel Guimerà va escriure a Pikhart, traductor de *Terra baixa* (*Philologica Pragensia*, III, 1960).

7. Sigismund BOUŠKA, *Jacinto Verdaguer a jeho význam v literatuře katalánské*. *Hlídká literární*, 1894-1895.

mentaris erudits i selectes traduccions, com, per exemple, la de *Canigó*. Tal com passa amb l'estil dels estudis literaris de Bouška, de vegades excessivament carregat de detalls, les traduccions estan sempre motivades per la més gran exactitud possible, car s'esforça per mantenir «la melodia musical de vocals i consonants». Així, doncs, tracta d'imitar en txec, per exemple, el soroll del passatge d'Hanníbal en *Canigó* (VII): «Feixugues s'arrossegan les màquines de guerra, / com si rodant cayguessen esberles de la serra, / y fent cada rodada trontollejar la terra, / rossegan ab llurs rodes la roca de Monbram.» Txec: «Pak táhnou tezké stroje, jez válka zádá será, / jak valíi by se bálván s hor výše, v dol se bera, / a zeme duni temne, kdyz koleša ta stěrá / se tocí, hryzou skálu u soutesk Monbramu.»⁸

El 1894, Bouška publicà la traducció del llibre *Lo Somni de Sant Joan*⁹ (seguint el culte molt particular de Verdaguer pel Cor de Jesús), la qual tingué una recepció positiva i àmplia, com veurem en el punt 4. En total, Bouška publicà la traducció de tres reculls de Verdaguer —a part del *Somni*, també ho foren dos reculls pòstums, *Flors de Maria* (1906)¹⁰ i *Eucarístiques* (1914).¹¹ A més a més, arribà a tenir una quantitat tan nombrosa de traduccions verdaguerianes (bé en manuscrits o disperses en revistes), que intentà llançar una edició anomenada *Obres selectes de J. Verdaguer* (des de 1906), idea que, finalment, no es pogué dur a terme, excepte pel que fa al volum n. 1 de la col·lecció (és a dir, *Flors de Maria*).

Ad 2) Textos originals de Verdaguer. Dins del corpus de l'obra verdagueriana, els dos poemes no són de gran valor literari, però produïren una certa repercussió en els joves intel·lectuals catòlics txecs dels anys 90. L'un, datat el 3 de desembre del 1894 a la Gleva, és dedicat al canonge vell i cec Benes Method Kulda (1820-1903), un patrocinador del cercle de literats joves al voltant de Bouška. Verdaguer va incorporar-lo a *Flors del Calvari* (1895, amb data de 1896) amb la mateixa dedicatòria, alguna modificació i amb el títol «No ploreu».

Un dia d'avril
prengueren la cítara,
per cantar als Sants
dolça melodia.
Plorareu sa mort,
cantareu sa vida
y á vostre cantar
lo cel responia.
Miravau l'atzur
palau de llur ditxa,
de tant mira'l cel
perdereu la vista.

Mes no ploreu, no,
puix en la altra vida,
per veure á Jesus
la tindreu mes fina,
per veure á Jesus,
per veure á Maria,
y als Sants agraïts
á la vostra cítara.

8. S. BOUŠKA, *op. cit.*, p. 323.

9. *Sen sv. Jana*. Praha: J. Otto, 1894.

10. *Kvěry Mariiny*. Prostějov: Nový Život, 1906; segona edició a Praga: Československá akciová tiskárna, 1929.

11. *Eucharistie*. Prostějov: Archa, 1914; segona edició a Praga: Československá akciová tiskárna, 1929.

L'altre poema és *La magrana* (carta s.d., datada el 1894 pel mateix Bouška):¹²

En un verger m'en entrí
amor de la Esglesia santa,
en lo bell mitx del verger
un magraner verdejava,
al bell cim del magraner
denteta'm fa una magrana.
Jo tenia fam y set
dalia per esberlarla,
lo magraner es molt alt,
lo meu bras no hi arribava.
Per arribarhi millor
Longino'm dexe la llança,
al primer colp que doní
de rubins una font raja,
una font que s'fa torrent,
un torrent que's fa riuada.

Quan mon cor n'está sadoll
á tothom ne convidava:
veniu tots á atresorar
d'eix tresor que may s'acaba.
Veniu pobres, veniu richs,
vestiuvos d'aquexa grana,
si es la púrpura dels reys
tots ne serem en la Patria.
Veniu los que teniu set,
exa es la font de Samaria,
la font del Cor de Jesus
que la set del mon apaga.

Verdaguer assenyala que, finalment, no volia incloure *La magrana* en el corpus de les seves obres: «No he posada la Magrana en les Flors del Calvari per ser la colecció ja llarga, no faltarà ocasió per publicarla com desitjo», diu en la seva última carta de Pasqua del 1896.

Cal mencionar, però, la traducció que Verdaguer féu d'un poema de Bouška per a l'antologia de *Corona poètica a Nostra Senyora de Ripoll*, convocada pel bisbe Morgades amb motiu de la restauració del monestir. A l'antologia podem trobar tant la versió txeca, impresa en un txec impecable perquè Bouška envià lletres tipogràfiques de Bohèmia, com la següent versió de Verdaguer del poema, feta sobre una traducció al castellà:

Oh, santa Verge, d'hon lo Ter / rega, junyit ab lo Freser, / la
hermosa terra catalana, / la má a Bohémia donáu, / tot allargantli
com cel blau / vostre mantell de sobirana.

L'original txec diu aquí literalment «...vostre mantell de sobirana / cap a les nostres penes i misèries», on creiem que Bouška dóna una bona mostra de solidaritat entre les dues petites nacions.

Ad 3) El període de conflicte de Verdaguer. La correspondència començà per iniciativa de Bouška, que havia rebut l'adreça de Verdaguer de part de Vrchlický, durant la primavera del 1892. Verdaguer hi respon cordialment i s'estableix la relació, dins el marc de la qual Verdaguer diu quines de les seves obres prefereix, invi-

12. Publicada sota el títol *Granátové jablko* en la traducció de Bouška, dins *Nový Život*, 1897, p. 16-17. Aquest poema fou publicat en el llibre pòstum *Brins d'espígol* (1981) i presenta diverses variants en les dues versions.

ta Bouška a participar en el certamen de Ripoll, parla del seu cosí Narcís, etc. A partir de la cinquena carta, però, datada el 13 de novembre del 1893, aquesta correspondència esdevé un document històric rellevant, ja que s'inicia el període de crisi en la vida de mossèn Cinto. En la mateixa carta, adreçada ja des del santuari de la Gleva, diu així: «Per acabar dos llibrets, La Fugida a Egipte y Roser de tot l any, m'he retirat de Barcelona á un santuari de ma estimada plana de Vich, ahont vos prego que m'escrigau [...] Jo passo tribulacions. [...] Gracies mil per sa traducció de ma poesia A las Estrelles. Allá ns pugam veure», i acaba amb un «*Ora pro me*».

Sembla que, en un principi, el jove admirador Bouška no entenia bé la situació i atribuïa el tot í el retirament de Verdaguer als «atacs amb bomba d'anarquistes». Emperò, quan en una altra carta rep la informació que «Tots mos llibres y papers estan en 20 caxes tancades á Vich y á Barcelona» (29 de març de 1894), Bouška segurament degué sospitar alguna cosa, i quan Verdaguer demana més tard (29 de setembre de 1895) «Ha rebut mon folletí En defensa propia?», l'assumpte ja és ben clar per a ell. En l'estudi *El poeta màrtir*, publicat després de la mort de Verdaguer en la revista *Nova Vida*, Bouška reproduïx dues cartes furioses de Verdaguer ja des de Barcelona, en el ple conflicte de Verdaguer amb els seus calumniadors que, com hem indicat, vam autenticar després del V Col·loqui. «¿Que respondre á vostra lletra ultima, al veure que també arriba á Bohemia lo *tolle tolle crucifige*, que tres anys ha m persegueix per tot? Alabat sia Deu. Vos han dit que tinch un editor masó [...] si duptau de que jo sia perseguit vos diré que dues vegades m'he sentit envenenat (axó vos ho dich ab reserva), tres vegades m'han vingut á pendre y, com sabeu, fa temps se treballa per ferme passar per loco y per fermhi tomar.» (13 de novembre de 1895); «Me demanavau ¿*Cur Narcissus tacet? quia culpabilis. Sed non semper tacet*. Ha escrites centenars de lletres, anònimes la major part, á tots mos amichs.» (3 de febrer de 1896). L'ús del llatí el trobo una mica irònic, en aquest context. Abans de l'escàndol, Narcís Verdaguer envià a Bohèmia algunes cartes, bastant amistoses. La primera, destinada a Vrchlický, on Narcís s'introdueix com a cap de *La Veu de Catalunya*, és en llatí i diu: «*Illustrissime poeta: primo de mea persona aliquid: patris poetae Hyacinthi Verdaguer filius fratris sum...*»

És una qüestió realment interessant saber per què la correspondència es talla l'any 1896. La meua tesi és que Bouška actuava temerós davant de notícies tan dramàtiques del seu amic, tot esperant el moment en què la situació es fes més clara. Verdaguer, de la seva part, li demanava esperar: «Una cosa us demano y es que no acabeu mia biografia fins que vejau mes clar en mos assumptos. Si voleu aygua clara no begau en males fonts. La conspiració contra mi es infernal y terrible...» (carta de 13 novembre de 1895).

Després de la mort de Verdaguer, però, Bouška sentí certs remordiments, tal com manifesta en una carta al seu col·lega: «Sabia que Verdaguer sofria molt i no volia molestar-lo. Però li hauria hagut d'escriure. Ara em sap greu!»¹³

Verdaguer, per altra part, no oblidà mai el seu amic txec. Quan aconseguí publicar un número monogràfic sobre Lluïl de la revista *La Creu del Montseny*, Bouška figura el segon en la llista dels estrangers, després de Fastenrath, el destacat catalanista alemany.

13. Carta de Bouška a A. Pikhart citada per Hampejs, *op. cit.*, p. 113.

En l'estudi *El poeta màrtir*,¹⁴ publicat el 1906, Bouška ja adopta una actitud reivindicativa gens ambigua, tal com indica el seu títol epònim. Utilitza els arguments de Josep Aladern (*Verdaguer reivindicat*) i diu que seguia els darrers anys de Verdaguer «amb una excitació febril». Suposem que quan finalment, i durant els anys 20, pogué visitar Catalunya, tot pujant Montjuïc per veure la tomba de mossèn Cinto segurament devia tenir aquests pensaments.

Ad 4) **Influència de Verdaguer en el grup «La Moderna Catòlica».** Segons el testimoni del biògraf i amic de Bouška, V. Bitnar, l'edició en txec del *Somni de Sant Joan*, el 1894, «va causar gairebé una revolució entre la joventut intel·lectual catòlica». Bouška rebé moltes respostes de la gent de tot el país, fascinada pel fet que era possible combinar el catolicisme amb una literatura de tan alta qualitat.

La situació fermentà fins a tal punt que Bouška decidí formar un grup i establir la revista *Nova Vida* (*Nový Život*). Després, aquest grup va ser conegut amb el nom de «La Moderna Catòlica», adjudicat pels crítics. Pretenien combinar l'universalisme cristià amb la bona literatura catòlica més actual del temps. Per això mateix, fundaren, el 1896, l'esmentada revista, la qual portà als lectors txecs, i a part d'influències catalanes, també el *dernier-cri* de l'Europa literària d'aleshores: Verlaine, Maeterlinck, Huysmans, Léon Bloy, etc. En els primers anys, quan Bouška exercia com a editor en cap, hi notem una presència forta de la catalanitat. Així, el primer número de la *Nova Vida* simbòlicament s'obre, després de l'editorial, amb un *Sonet de Montserrat* compost per l'ara mig oblidat Xaver Dvorák (1858-1939), on trobem expressions tals com «Catalunya, avantsala del paradís», etc. Més tard, hi apareix un poema de Bouška descrivint la seva primera missa a la muntanya santa de la Bohèmia central, prop del seu lloc de naixement: «Aquí, al Montserrat dels Països txecs, desitjava viure el miracle de la meua vida.» Quasi tenim la impressió, amb aquestes paraules, que Bohèmia era com si fos una colònia cultural de Catalunya.

Ben aviat, però, la revista no pogué evitar les sospites dels cercles eclesiàstics, els quals van acusar Bouška *et cons.* de tractar d'introduir «el modernisme» i subvertir l'Església. Bouška fou forçat pels seus superiors a abandonar la revista, la qual, finalment, i després d'esdevenir menys literària i més reformista, fou prohibida (l'any 1907, en connexió amb l'encíclica antimodernista *Pascendi dominici gregis* d'aquell any). Però, abans, atragué artistes amb simpaties o filiació directa com ara el poeta i assagista Otokar Brezina (1868-1929), el gran escriptor Julius Zeyer (1841-1901), col·lega de Vrchlický i autor d'un poema èpic sobre Ramon Llull (del 1882, titulat *Ramondo Lullo*, on combina molt hàbilment la imatge del Lull alquimista i del sant apedregat a mort) i, de la generació posterior, l'escultor František Bílek (1872-1941) i dos dels prosistes txecs més excel·lents del segle XX: Jakub Deml (1878-1961), també capellà, i Jaroslav Durych (1886 - 1962), ambdós caracteritzats per un disconformisme fort (Deml fou forçat a jubilar-se de molt jove i Durych, originalment, fou expulsat del seminari per la lectura de Renan).

Òbviament, les circumstàncies espirituals del segle XX a Bohèmia no afavorien gens ni mica la intel·lectualitat catòlica. Després del seu conflicte amb la jerarquia ecle-

14. *Básník - mucedník*, dins *Nový Život*, 1906, p. 139 ss., 214 ss., 349 ss.

siàstica i seguint una mica el destí de Verdaguer, Bouška es retira a la seva cel·la del monestir per dedicar-se amb tranquil·litat a les lletres. La mort de Verdaguer, l'any 1902, representà un cop molt dur per a ell, però, i alhora, li donà força per a la seva segona onada d'estudis catalanistes. Publica el sotsmentonat article *El poeta màrtir*, i dos llibres verdaguerians més, *Flors de Maria* i *Eucarístiques. Flors de Maria*, molt probablement, influï en un llibre de poemes de prosa de l'esmentat Deml amb el títol d'*Els meus amics (Moji přátelé)* (del 1913),¹⁵ un dels llibres de més rellevància del segle XX txec, com és ara ja generalment reconegut. Deml s'inspirà en la idea d'apostrofar les flors, i algunes flors, així mateix, es comparteixen amb Verdaguer. La forma, però, difereix: Verdaguer pren les flors com a pretext per narrar històries bíbliques o religioses, J. Deml fa una poesia moderna, visual. Prenguem, com a exemple, la rosa: per a Verdaguer és un símbol bastant convencional de la Verge Maria, mentre que en Deml desenvolupa una metàfora gairebé rilkeana: «Rosa... quan hom tanca els ulls, somnia l'espiral dolça al cervell i els girs en la profunditat del mar...»¹⁶

En aquest punt, cal mencionar la persona del Dr. Benet Roure Barrios (Martíni-que 1865 – Barcelona 1915), un dels tres metges de Verdaguer a la Vil·la Joana,¹⁷ seguint l'ajuda del qual Bouška pogué identificar algunes flors del llibre original de Verdaguer. El Dr. Roure va fer-se amic de Bouška després de la seva estada a Praga (on va venir a visitar un col·lega seu, el Dr. Pawlik) el 1904, que l'encantà per l'esperit d'un poble oprimat i resistent. Aquí mateix va desfer els últims dubtes de Bouška sobre les circumstàncies dels darrers anys de Verdaguer. Al final de la seva visita, Bouška, junt amb Vrchlický i l'altre traductor del català, A. Píkhart, van convidar Roure a la cerveseria famosa U Fleku, on Vrchlický formulà una salutació comuna del grup a F. Mistral, que, en la traducció de Roure, segueix així: «D'un petit aglà plantat per vosaltres, en lo terror dels vostres pares, un roure gran y ufanós nasqué, lluint en ses branques los pensaments, ideas y sentiments dels vostres avis y vfu fa molts anys ab vosaltres. Rebeu avuy nostre admiració y carinyo.»¹⁸ En els anys futurs, B. Roure y Barrios va complir un paper molt important per Bouška: li subministrava llibres, l'informava sobre les novetats culturals a Barcelona, li regalava invitacions als Jocs Florals i al Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana, i, ocasionalment, publicava articles a la premsa catalana tant sobre les activitats de Bouška com sobre la causa txeca.¹⁹ Mort el Dr. Roure i Barrios, el diari txec *Národní politika* va publicar un obituari caracteritzant Roure com «l'autèntic cònsol txec a Barcelona».²⁰

15. És l'observació correcta de Josef Forbelský proposada en l'article *Katolická moderna a katalánská literatura*, dins *Akord*, 1992, X/7, p. 39-49.

16. Jakub DEML, *Moji přátelé*. Poema Ruze stolistá. Československý spisovatel, Praga, 1989.

17. Josep Pereña el caracteritza, en el seu llibre *Els darrers dies de la vida de Jacint Verdaguer* (Barcelona: Barcino 1987), capítol *Els metges* (p. 83 ss.), com un home excèntric, polític i publicista nacionalista català, col·lega del Dr. Noguera del temps dels seus estudis.

18. Aquest document forma part de la voluminosa secció de *Correspondència amb Benet Roure y Barrios*, Arxiu de Sigismund Bouška – Arxiu Nacional de Praga.

19. No el trobem, però, en el diccionari de Dr. Parellada i Feliu, *Metges escriptors a Catalunya*, Barcelona, 1986.

20. 28 de febrer de 1915.

Ad 5) **Els estudis lul·lians de Bouška.** L'efecte més important d'aquesta segona etapa dels estudis catalanistes de Bouška fou el seu consistent interès per Llull. Des de 1905, Bouška se submergí en els estudis lul·listes. De nou, el *spiritus movens* era Verdaguer: Bouška coneixia les seves poesies *Perles del Llibre d'Amic e Amat*, seguia el moviment lul·lià i encara, a causa del Dr. Roure, era membre de la Societat Arqueològica Lul·liana, patrocinada per l'arxiduc Salvador d'Àustria. Durant els anys 1905-11 Bouška estudià Llull amb gran esforç i el producte d'aquest estudi fou una monografia, *El Llibre d'Amic e Amat de Ramon Llull (Ramona Llulla Kniha o Příteli a Milácku)*,²¹ bastant seriosa, de gairebé 200 pàgines, publicada a la revista *Obzor*, que, per primera vegada, presentà el Ramon Llull autèntic als txecs: abans, havia estat considerat o bé alquimista, identificat com a Pseudolulio (que influï molt en els alquimistes de la cort de l'emperador Rodolf II), o bé com el personatge quasi-mitològic d'un sant reformador. Paral·lelament, Bouška féu la traducció integral del *Llibre d'Amic e Amat* i intentà publicar-la, l'any següent, en la revista; tot i això, el projecte no es complí i, cap al final de la seva vida, Bouška no pogué trobar cap editorial disposada a publicar la traducció, la qual romangué en manuscrit (en l'actualitat, tenim en projecte publicar-la).

Les últimes dècades, Bouška les passà força desencantat, en un *desconfort* lul·lià, en solitud, dedicat al col·leccionisme de gravats japonesos perquè l'amargà molt l'esperit anticatòlic de la primera república txecoslovaca i perquè se sentia, precisament per això mateix, i malgrat tota la seva obra, ignorat (pel fet d'ésser un capellà en un temps molt materialista). Morí l'any 1942, així que, i a part de l'aniversari verdaguerià, en tenim un altre: el de Bouška, el d'un home que, en ser convidat el 1906 al Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana, no pogué viatjar-hi per no tenir prou diners, però que, i a causa dels seus contactes amb Verdaguer, fundà la catalanística txeca, conegué Verdaguer més que cap altre txec i el traduí, encapçalà el moviment de «La Moderna Catòlica» i introduí Ramon Llull a Bohèmia.

21. Sigismund BOUŠKA, *Ramón Llulla: Kniha o Příteli a Milácku*, dins *Obzor*, 1911, p. 112-561.